

утворення норм та цінностей, або один із способів передачі звичаїв від одного покоління до іншого. Але і в цих випадках згода зв'язується з теорією комунікації та взаємодії. Тобто на основі того, що особи доходять згоди в якихось своїх судженнях, формуються цінності групи та норми, а також традиції групи.

Стабільність і згуртованість групи залежить від того, наскільки індивід засвоїв прийняті групою цінності. Отже, згуртованість групи є її індивідуальною цінністю, оскільки посилює задоволеність групою, стабілізує самооцінки, міжособистісні контакти, знижує тривожність індивідів. Вона не обов'язково передбачає постійність складу групи та однаковості при розв'язанні групових проблем. Головне, щоб згуртованість гарантувала ефективне функціонування групи при різноманітних думках і бажанні розв'язати завдання [3].

Таким чином можна зробити висновок, що групові норми сприяють підвищенню стійкості і стабільності групи, виступають регулятором відносин між членами групи. Норми і цінності прийняті групою автоматично створюють набір правил і якщо всі члени колективу не виступають проти правил, а цілком підтримують їх, то конфліктність групи зменшується і відповідно соціально-психологічний клімат залишається сприятливим.

### Література

1. Петровский А.В. Общая психология. Москва, 1976. 479 с.
2. Кричевский Р.Л., Дубовская У.М. Психология малой группы: теоретический и прикладной аспекты. Москва, 1991. 207 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Б. Соціальна психологія: підручник. Кн. 1: Київ, 2004. 576 с.

УДК 159.923

## ПАРАЛІНГВІСТИЧНІ КРИТЕРІЇ БРЕХНІ В УСНИХ ПОВІДОМЛЕННЯХ

*К. М. Васюк*

Ефективне спілкування є важливою складовою успішності в сучасному світі. Вплив на співрозмовника за допомогою різних словесних маніпуляцій невідповідно набуває популярності, бо володіння адекватною інформацією дає переваги в спілкуванні і мінімізує неетичну маніпуляцію з боку агресивних співрозмовників. Слід зазначити, що в діагностуванні брехні є два основні типи засобів: вербальні та невербальні. Останні десятиліття активно популяризувались невербальні засоби детекції, в той же час незаслужено обходились увагою вербальні засоби, що сприяло серйозній диспропорції у кількості досліджень певного вектору.

Метою нашого дослідження є аналіз вербальних засобів детекції у тому аспекті, який стосується супровідних ознак усного повідомлення. Вони зазвичай називаються пара лінгвістичними. Цінність їх врахування полягає у тому, що ці прояви слабо контролюються свідомістю доповідача, тому є важливими для діагностики, адже суб'єкт не може легко їх зімітувати, як це часто відбувається з невербальними засобами, бо вираз обличчя легше контролювати, ніж інтонації голосу чи обмовки.

Для проведення експериментального дослідження необхідно було визначити діагностичні критерії. Під час їх вибору ми спиралися на декілька базових праць. Зокрема, на монографію О.Фрая, що активно досліджував як вербальні, так і невербальні техніки, який виділяв в якості основних характеристик: підвищення тону голосу, повтори слів, незакінчені речення, обмовки, зміна висоти голосу, збільшення тривалості пауз між питанням і відповіддю і їх загальної кількості за одиницю часу. Фідлер і Валка в 1993 році теж експериментально підтвердили, що в брехливих повідомленнях змінюється тон голосу. Ф.Хьюстон як практик теж підтримував ідею про те, що в брехливих

повідомленнях пара лінгвістичні характеристик мовлення змінюються. єдиний нюанс – він акцентував увагу на хронологічні умови дієвості діагностичних засобів в перші 5 секунд реакції на питання.

З метою перевірки ефективності паралінгвістичних ознак в детекції брехні нами було проведено дослідження, яке включало аналіз усних правдивих і брехливих повідомлень у одних і тих же досліджуваних у кількості 48 осіб. В якості діагностичних параметрів були обрані наступні: тривалість і кількість пауз, повтори слів, незакінчені речення, обмовки, підвищення тону голосу, збільшення кількості вигуків і корегування слів. Обрахунки здійснювались шляхом сумачії фактів появи ознаки і порівняння цієї частоти у брехливих і правдивих повідомленнях. Статистичне порівняння здійснювалось за допомогою G-критерію знаків, який оцінює зсув ознак у зв'язаній вибірці. У результаті були отримані достовірні статистичні показники за ознаками, представленими в таблиці 1.

*Таблиця 1*

**Емпіричні показники G-критерію знаків в аналізі відмінностей пара лінгвістичних ознак правдивих і брехливих повідомлень**

№	Ознака	Частота в правдивих повідомленнях	Частота в брехливих повідомленнях	Рівень статистичної достовірності
1	Частота пауз			$p \leq 0,05$
2	Тривалість пауз			$p \leq 0,01$
3	Корегування слів			$p \leq 0,05$
4	Обмовки			недостовірно
5	Підвищення тону голосу			недостовірно
6	Вигуки			недостовірно
7	Повтори слів			недостовірно

Як бачимо з таблиці 1, достовірними паралінгвістичними характеристиками брехні є паузи, які є вираженням імпровізації у випадку непередбаченої брехні, а корегування слів також має суттєву різницю, що відповідає результатам більш ранніх досліджень. Всі інші ознаки виявилися статистично недостовірними, тому їх можна вважати індивідуалізованими діагностичним параметрами, які суттєво залежать від ситуативних чинників.

Таким чином, експеримент показав, що далеко не завжди теоретичні припущення дослідників надійно підтверджуються на практиці, тому подібної ґрунтовної перевірки потребують й інші ознаки з відповідною диференціацією за видами брехні.

**Література**

1. Фрай О. Ложь: три способа выявления лжи, или как читать мысли лжеца. Санкт-Петербург, 2006. 284 с.
2. Хомуленко Б. В. Історія виникнення поліграфа: давні і сучасні методи верифікації брехні. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, 2011. Вип 24. С. 28–34.
3. Хьюстон Ф. Я знаю, когда ты лжешь. Москва, 2017. 320 с.

УДК 37.015.3

**СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ**

*Т. В. Генералова*

Актуальність обраної теми полягає в тому, що зміна навколишнього середовища, звичних умов, сфери спілкування і ритму життя, підвищення вимог до самостійності і відповідальності, інтенсивні розумові навантаження викликають емоційну напруженість,